

Alman Dış Politikasının Temel Belirleyicileri: Tarih, Ekonomi ve Güvenlik

Özet

Kemal İNAT¹

Bu makalede dünyanın, özellikle ekonomik açıdan bakıldığında en güçlü ülkelerinden biri olan Almanya'nın dış politikasının şekillenmesinde hangi faktörlerin daha fazla belirleyici olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Gerek tarihi ve gerekse ekonomisi açısından kendine özgü özelliklere sahip olmasından dolayı, Almanya'nın dış politikasında tarihsel, ekonomik ve güvenlik faktörleri en temel belirleyiciler olarak ortaya konmaktadır. Hitler'in liderliğindeki Nasyonal Sosyalist yönetim altında içeride ve dışarıda izlenen saldırgan politikalardan kaynaklanan yükün ülkenin dış politikasını ne kadar fazla etkilediği örneklerle anlatılırken, bir "ticaret devleti" olarak bilinen Almanya'nın bu özelliğinin dış politikasının şekillenmesi üzerine nasıl etkide bulunduğu da ifade edilmektedir. Yine aynı şekilde, 1949 yılındaki kuruluşundan beri geçen sürenin yaklaşık üçte ikisinde topraklarının önemli bir kısmını Doğu Almanya adı altında kontrol altında tutan Sovyetler Birliği karşısında duyduğu güvenlik endişesinin Almanya'yı ABD'ye yakınlaştırmak suretiyle dış politikasının temel yönünü nasıl belirlediği açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Almanya, dış politika, ticaret devleti*

Basic Determinants of German Foreign Politics: History, Economy, and Security

Abstract

This article tries to touch upon the dynamics that have more decisive role in shaping foreign policy of Germany, one of the strongest countries in the world, considering economical aspects. Because of the country's historical and economical peculiarities, the article argues that the foreign policy of Germany has been mostly determined by history, economy and security. Examples help us to describe how influential, on defining the country's foreign policy, was the burden that had caused by the violent internal and external policies of National Socialist administration led by Hitler. Surprisingly, such a historical fact has been one of the most essential elements in shaping foreign policy of Germany. It is also explained that Germany's security concerns towards Soviet Union, the country that controlled an important piece of German territory for almost two-thirds time of its existence starting from 1949 under the name of East Germany, has led a rapprochement of German foreign policy to the line of USA. Furthermore, it was analyzed that German foreign policy is also very much affected by the country's widely accepted characteristic as a 'trading state'.

Keywords: *Germany, foreign policy, trading state*

¹ Doç. Dr. Kemal İnat Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, kinat@sakarya.edu.tr

Giriş

Dünyanın bütün ülkelerinin dış politikalarını şekillendirirken etkilendikleri, mutlaka hesaba katmaları gereken bir takım faktörler söz konusudur. Bütün ülkeler için tarihin, bulundukları coğrafyanın, iç ve dış faktörlerin aktüel politikanın belirlenmesi konusunda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan bazılarında tarih, bazılarında jeopolitik konum daha belirleyici olurken, bir kısmında ise dış faktörler olarak adlandırılan, uluslararası siyasal sistemin o andaki yapısı, küresel güçlerin, bölgesel güçlerin ve komşu devletlerin politikaları öne çıkmaktadır. Almanya'nın dış politikasının oluşmasında da bu saydığımız unsurların değişik derecelerde etkisinin olduğunu görüyoruz. Örneğin Avrupa'daki merkezi coğrafi konumundan dolayı Doğu Avrupa ülkelerindeki gelişmelere Fransa ya da İngiltere'den daha fazla önem verdiğini, ya da tarihinin kendisine yüklediği yükten dolayı dış politikasında askeri araçları kullanma konusunda daha dikkatli davranması gerektiği düşüncesiyle hareket ettiğini söyleyebiliriz.

Bunların yanında, daha çok Almanya'ya özgü, bütün diğer devletler açısından benzer anlama sahip olmayan faktörler de söz konusudur. Buna örnek olarak, anayasasının Almanya'ya "birleşmiş bir Avrupa'nın eşit bir parçası olarak dünya barışına hizmet etme" görevi vermek suretiyle barışçı bir dış politika izleme yükümlülüğü getirmesini (Hellmann, 2006: 238), Soğuk Savaş döneminde Bonn'un, biraz yakın tarihinden biraz da İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın güvenlik yapısından kaynaklanan nedenlerle Batı yanlısı bir dış politika izlemek zorunda kalmasını ve AB ile NATO'nun Alman dış politikasının seyri konusunda önemli bir yere sahip olmalarını gösterebiliriz. Bu şekilde Alman dış politikasının şekillenmesine etkide bulunan birçok faktörden bahsetmek mümkündür, ancak bu yazıda bu açıdan en önemli olarak görülen tarih, ekonomi ve güvenlik üzerine odaklanılmıştır.

Tarih – Nasyonal Sosyalist(NS) Geçmiş

Bütün ülkeler gibi Almanya da dış politikasını şekillendirirken tarihinden kaynaklanan yükler ve fırsatların etkisi altındadır. Bazı ülkeler için bu etki kendisini fazla hissettirmez, bazıları için çok fazladır, bazı ülkeler için tarihin getirdiği fırsatlar yüklerden çoktur, bazıları için ise yükler daha faz-

ladır. Almanya'nın tarihin etkisini çok fazla hissettiği ve bu etkinin kendisini fırsattan çok yük olarak gösterdiği ülkeler sınıfında yer aldığını ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Bizi bu tespiti yapmaya götüren nedenleri aramak üzere Alman tarihini incelediğimizde II. Wilhelm ve özellikle Hitler dönemleri ile bu dönemlerde izlenen yayılmacı dış politikalarla karşılaşmaktayız. Her iki lider döneminde Almanya'nın içeride baskıcı ve dışarıda saldırgan politikalarıyla dönemin büyük güçlerini karşı karşıya getiren kitlesel savaflara yol açması ve bu savaflardan yenilgiyle çıkması savaş sonrası dönemde Alman dış politikası açısından belirleyici olmuştur. Son Yüz yıl içerisinde diğer büyük güçler de bazı savaflara yol açmışlardır. Ancak bu savaflar, Almanya'nın ve onunla birlikte hareket eden müttefiklerinin yaptıkları gibi, diğer büyük güçlerden toprak kazanımını ya da onların egemenliklerini sınırlandırmayı hedefleyen savaşlar olmamıştır.

Yakın tarihte yaşanan bu olayların Alman dış politikası üzerindeki etkisi gerek Batı dünyasının diğer ülkeleriyle ilişkilerinde ve Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Balkanlar'a yönelik politikanın şekillenmesinde ve gerekse uluslararası sorunların çözümünde kuvvet kullanma gibi konularda kendisini göstermiştir. Batı ile ilişkiler açısından bakıldığında, ABD, Fransa ve İngiltere'nin işgali altında 1949'a kadar kendi iç ve dış politikasını belirleme imkânından yoksun olan Batı Almanya'nın, bu tarihten sonra da, artık müttefiki olan bu üç devlet ile ilişkilerini düzenlerken özellikle Hitler dönemindeki saldırgan politikalardan kaynaklanan bir eziklikle hareket ettiği ve siyasi ve askeri konularda onların liderliğini kabullendiği görülmüştür. Yeni Alman yöneticilerinin, savaş sırasında ve öncesinde işlenen suçların kolektif sorumluluğunu üstlenip sonuçlarına katlanarak hareket etmesi sonucu Batı Almanya'nın geleceği konusunda Almanlardan çok, ABD ve Fransa'nın ne düşündüğü önem kazanmış, örneğin NATO'ya üyelik konusu bu iki ülke arasında şiddetli tartışmalara sahne olmuştur. Avrupa'nın köklü devletler kurmuş uluslarından biri olmalarına rağmen Almanların, bu devletler arasındaki ve onlarla Sovyetler Birliği arasındaki güç mücadelesinin bir nesnesi olmaya razı olmaları ancak yakın tarihte Avrupa'da yol açtıkları tahribatın getirdiği yükün büyüklüğünün bilincinde olmalarıyla açıklanabilir (Besson, 1970: 9).

Tarihin getirdiği bu yükün etkisi Doğu Bloku'na

mensup ülkelerle ilişkilerde kendisini daha fazla göstermiştir. Hitler Almanya'sının yayılmacı politikasının daha çok Doğu Avrupa'yı hedef alması ve savaşta en büyük kayıpların bu ülkelerde olması sonraki dönemlerde bölge halklarının Almanya'ya karşı olumsuz yaklaşmasına neden olmuştur. Savaşın son safhasında Alman kökenli milyonlarca insanın başta Polonya ve Çekoslovakya olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerindeki vatanlarını terk etmek zorunda kalmaları ve savaş sonrasında imzalanan anlaşmalarla Almanya'nın doğuda büyük bir toprak kaybına uğraması bölge ülkeleri ile Almanya arasında güvene dayalı bir ilişki kurulmasını uzun yıllar boyunca engellemiştir (Schwelling, 2007: 101). Tarihin getirdiği bu olumsuz etkinin, Almanya'nın değişik dönemlerde imzaladığı anlaşmalarla doğu sınırlarını kabul ettiğine dair güvence vermesine ve bu ülkelerin AB'ye üye olmaları konusunda en fazla çabayı gösteren ülke olmasına rağmen, halen daha kısmen de olsa devam ettiğini ve Berlin ile başta Varşova ve Prag olmak üzere doğusundaki başkentler arasında sağlıklı bir ilişki kurulmasının önünde en önemli engel olarak durduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan olayların doğudaki küçük ülkelerle ilişkileri olduğu kadar Sovyetler Birliği ve ardından Rusya ile ilişkileri de oldukça fazla etkilediğinin altını çizmek gerekir. Savaş sırasında 20 Milyon kadar Sovyetler Birliği vatandaşının hayatını kaybetmesi ve bu topraklarda Almanların verdiği zararlar, Moskova'nın Almanya'nın topraklarının bir kısmında kendisine bağlı bir devlet oluşturmalarının ve işgal devletlerinden biri olarak Soğuk Savaş sonuna kadar bu ülkenin egemenliğini sınırlayan faktörlerden biri olarak kalmasına meşruiyet kazandıran unsurlardan biri olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde Almanya, Rusya'nın bu etkisinin devamını engellemek ve Rus askerlerinin Almanya'dan çekilmesini sağlamak için ekonomik ve toplumsal transformasyon sürecinde yaşadığı sorunların çözümünde bu ülkeye Batı tarafından yapılan mali yardımların yarısından fazlasını yapmıştır (Woyke, 2000: 28). Bu yardımlara ve Soğuk Savaş sonrası dönemde Kohl'ün Yeltsin ile, Schröder'in de Putin ile kurduğu dostluğa (Männerfreundschaft) rağmen (Hacke, 2005: 12) Hitler Almanya'sı döneminde açılan yaraların tam olarak kapanması mümkün olmamış, iki ülke arasında derinlerde yatan güvensizlik ilişkisi varlığını devam ettirmiştir.

Nasyonal Sosyalist geçmişinin Alman dış politikasını en fazla etkilediği alanın ise İsrail ve onunla bağlantılı olarak Ortadoğu politikaları olduğunu belirtmek gerekir. Hitler döneminde Almanya'da ve onun tarafından işgal edilen Avrupa'nın diğer ülkelerinde Yahudilere karşı gerçekleştirilen katliamlar, savaş sonrası dönemde Almanya'nın Yahudilere ve onlar tarafından ABD'nin de büyük desteğiyle 1948'de kurulan İsrail devletine yönelik sağlıklı bir politika geliştirmesinin önünde engel oluşturmıştır. Konrad Adenauer başta olmak üzere, Almanya'yı günümüze kadar yöneten bütün başbakanlar ve diğer siyasiler, onlarla birlikte toplumsal yaşamın bütün kesimlerinin önderleri ve halkın çoğunluğu, Avrupa Yahudilerine karşı gerçekleştirilen bu katliamlardan dolayı Almanya'nın etik ve siyasi sorumluluğu olduğunu sürekli olarak vurgulayarak, bu sorumluluğun İsrail devletine karşı, diğer devletlerden farklı bir politika izlenmesi gerekliliği doğurduğunu ifade etmişlerdir. Bu farklılık, İsrail devletinin varlığının korunmasının Almanya için bir devlet politikası (Staatsräson) olarak görülmesi (Dressler, 2005:8) ve Alman Cumhurbaşkanı Horst Köhler'in ifadesiyle "iki devlet arasında normalleşmenin hiçbir zaman mümkün olmayacağı", sürekli olarak Almanya'nın İsrail'e borçlu olacağı şeklinde kendini göstermektedir (Weingardt, 2005:31). Almanya'nın bu aşırı İsrail yanlısı tutumunda, ahlaki sorumluluğunu yerine getirmek suretiyle geçmişin getirdiği yükten kurtulma arzusunun yanında, savaş sonrasında ekonomik, siyasi ve askeri olarak desteğine ihtiyaç duyduğu ve tam bağımsızlığını elde etme konusunda çok önemli bir konuma sahip olan ABD ve özellikle de bu ülkede giderek güçlenen İsrail lobisini memnun etme isteğinin de önemli bir rol oynadığının altını çizmek gerekir.

İsrail konusundaki bu yaklaşım, Almanya'nın özellikle Soğuk Savaş dönemi Ortadoğu politikasını büyük ölçüde etkilemiş, bölge sorunlarına yönelik politikasını şekillendirirken İsrail'in ve ABD'deki Yahudi lobisinin etkisi altında karar vermesine ve objektif davranamamasına yol açmıştır. Bunun en tipik örneği 1967 Arap-İsrail Savaşı sırasında yaşanmıştır. İsrail'in saldırısıyla başlayan bu savaşta Almanya'nın, uluslararası hukuka göre saldırgan İsrail'e karşı çıkması gerektiği halde, bu ülkeye yardım etmesi, topraklarını ABD'den İsrail'e yapılan askeri yardımlara açması ve savaş sonrasında Birleşmiş Milletler'in (BM), işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesi yönündeki kararı-

na uymamakta direnen İsrail'e ekonomik yardımını sürdürmesi Almanya'nın Ortadoğu politikası üzerindeki tarihten gelen ipoteğin açık göstergesidir. Soğuk Savaş dönemi boyunca Almanya sadece İsrail'in doğrudan taraf olduğu çatışmalarda değil, diğer Ortadoğu sorunlarında da Tel Aviv'in ne düşündüğünü hesaba katan politikalar izlemiştir. Ancak son dönemde, Arap-İsrail sorununda olmasa da, İsrail'in doğrudan taraf olmadığı Ortadoğu sorunlarında Almanya'nın daha bağımsız hareket etmesi söz konusudur. Buna örnek olarak da 2003 yılında yaşanan Irak Savaşı'nda Berlin'in izlediği politika gösterilebilir. Bu savaşta İsrail'in ve ABD'deki İsrail lobisinin tavrı açıkça ABD'nin Irak'a saldırması ve Almanya dâhil müttefiklerinin ona destek vermesi yönünde olmasına rağmen, Schröder hükümeti Fransa, Rusya ve Çin ile birlikte hareket ederek bu savaşa karşı çıkmıştır. Bu da Almanya'nın, her ne kadar İsrail devletinin varlığının korunmasını ulusal çıkarının bir parçası olarak görse de, başka ulusal çıkarlarıyla çatışma durumunda İsrail'in politikalarına aykırı davranabileceğini ve bu çerçevede tarihinin Yahudiler ve İsrail devleti konusunda kendisine yüklediği yükten yavaş yavaş kurtulmaya başladığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.¹

NS geçmişinin önceleri çok güçlü ve olumsuz bir şekilde kendisini hissettirmesine rağmen son dönemlerde etkisinin kırıldığı bir başka alan da Balkanlar'dır. İkinci Dünya Savaşı sırasında bu bölgede büyük tahribata ve çok sayıda insanın ölümüne yol açan Almanya'nın, bölge halklarının çoğunda uyandırdığı nefret ve buradaki ülkelerin çoğunun Sovyetler Birliği'nin nüfuz bölgesinde bulunmaları ya da sosyalist sisteme sahip olmaları nedeniyle Balkanlar'a yönelik sağlıklı politikalar geliştiremediği görülmüştü. Ancak Sovyetler Birliği'nin bölge üzerinde etkisinin azalması ve Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde yaşanan çatışmalar Almanya'nın önce NATO, sonrasında da AB misyonları çerçevesinde barış güçlerinin bir parçası olarak bölgeye geri dönmesi sonucunu doğurmuş ve burada istikrarın korunmasına yaptığı katkılar Nasyonal Sosyalist geçmişinden dolayı kendisine duyulan tepkinin azalmasını sağlamıştır. Bunun yanında Berlin'in, Balkan ül-

kelerinin AB'ye üyelikleri konusunda verdiği güçlü destek de bu bölge ülkeleriyle, geçmişin gölgesinden kurtulmuş, daha sağlıklı ilişkiler kurulmasına katkıda bulunmuştur (Schwelling, 2007: 105).

Hitler döneminde yaşananların sonraki dönem Alman dış politikasının şekillenmesi üzerinde olumlu etkilerinden de söz etmek mümkündür. Avrupa Birliği'nin doğuşunda Almanya ve Fransa'nın oynadığı rol düşünülürse, aralarında tarihsel bir rekabet ve düşmanlık bulunan bu iki devletin bu şekilde bir araya gelerek uzun süreli bir işbirliğinin temelini atmaları ancak bunlardan birinin, sebep olduğu büyük bir felaketin ardından, diğerinin önderliğinde bir bütünleşmeye razı olmasıyla mümkün olabileceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır. NS geçmişinin ve savaş yenilgisinin ezikliği olmasaydı Almanya'nın, Kıta Avrupa'sındaki üstünlük mücadelesinde en önemli rakibi olan Fransa'nın, ABD'yi Avrupa'nın dışında tutmak ve Almanya'yı kendi kontrolünde tutmak amacıyla kurulmasına öncülük ettiği Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na destek vermesi ve bu topluluğun genişletilmesiyle oluşturulan Avrupa Toplulukları içerisinde uzun bir dönem boyunca Fransa'nın askeri ve siyasi liderliğini kabul etmesi düşünülemezdi.

Alman dış politikasının şekillenmesinde tarihin etkisinden bahsederken yalnızca NS geçmişinden ya da II. Wilhelm dönemini de içine alacak şekilde yayılmacı politikanın damgasını vurduğu saldırgan dönemlerden bahsetmek yanlış olur. Almanların tarihte büyük imparatorluklar kurmaları, Avrupa'nın siyasi, askeri ve ekonomik yaşamında ve kültürel kimliğinin şekillenmesinde önemli rol oynayan bir ulus olmaları, bugünkü Alman dış politikasının oluşumunda etkisini hissettirmektedir. Böyle bir geçmişe sahip olan Almanya'nın başka ülkelerin arkasında ikinci konumda kalmayı ancak sınırlı süreler için kabul edeceği, geçmişinde yatan liderlik özelliklerinin onu mutlaka yeniden hegemonyal politikalara sürükleyeceği yönünde görüşler önemli bir yer tutmaktadır. Buna karşılık, artık uluslararası sistemin yapısının köklü bir şekilde değiştiği ve karşılıklı bağımlılığın uluslararası ilişkilerin temelini oluşturduğu günümüzde Almanya'nın, Soğuk Savaş dönemi boyunca sürdürdüğü işbirliği eksensiz politikasını sürdürceğini ileri sürenlerin sayısı da oldukça fazladır.²

¹ Alman dış politikasının tarihin getirdiği yükten kurtulması ve "geleceği geçmişinin ipoteği altında bulunmayan bir Almanya'nın ortaya çıkması" birçok Alman siyasetçi ve aydınının ortak arzusudur. (Risse, 2004: 25).

² 1890'dan beri ya güçlü devletlerin etkisi altında kalan,

Ekonomi

Rudzio Almanya'yı, "dış politikasını bir güç devletinin değil bir tüccarın stilinde uygulayan ve entegrasyon isteklisi olarak kendisini kabul ettirmeye çalışan bir ülke" olarak tanımlamaktadır (Rudzio, 1996: 23). Dünyanın dördüncü büyük ekonomisine sahip olması ve 2011 yılı itibarıyla dünya ülkeleri arasında ihracat sıralamasında Çin Halk Cumhuriyeti'nin ardından ikinci sırada bulunması dolayısıyla Almanya'nın dış politikasının şekillenmesinde ekonomik faktörlerin etkisinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. İhracatın ülkenin Gayri Safi Milli Hâsılası içerisinde üçte birin üzerinde bir oranla çok yüksek bir paya sahip olması Almanya'yı büyük ölçüde dışa bağımlı hale getirmektedir (Falke, 2007: 290).³ Bu ihracatın yöneldiği pazarlarda, gerek Almanya ile ilişkiler açısından gerekse onların genel ekonomik durumları açısından söz konusu olabilecek krizler Almanya'nın bu bölgelere yaptığı ihracatın aksamasına ve Almanya'daki üretimin ve istihdamın bundan olumsuz etkilenmesine yol açabilecektir. Bu yüzden Berlin'in dünya politikası, dış ticarete olan bağımlılık düzeyleri çok daha az olan ABD, Fransa ya da İngiltere gibi ülkelerden oldukça farklı bir şekilde belirlenmekte, mümkün olduğunca krizlerden kaçınmaya ve istikrarın korunmasına odaklanmaktadır.⁴ Örneğin İran'la ticaretinde çok kârlı bir ilişkiye sahip olan Almanya'nın (2010 için İran'a ihracatı 3.804 Milyon Euro, bu ülkeden ithalatı ise sadece 917 Milyon Euro), Tahran'a karşı, ABD'nin izlediğine benzer bir politika uygulamasının bu ilişkiyi tehlikeye atacağı Berlin tarafından çok iyi bilinmektedir (Friedmann, 2011).

Ekonomik açıdan Almanya'yı dışa bağımlı kılan bir başka faktör ise dış ticaretin ikinci ayağı olan ithalattır. Üretimin ve dolayısıyla ihraca-

tın aynı şekilde sürdürülebilmesi için gerekli olan hammaddelere olan bağımlılığın başında enerji açısından dışarıya bağımlılık gelmektedir (Hacke, 2006: 35). 2005 yılı verilerine göre enerji tüketiminde petrol ve doğalgazın payı %60, kömürün %24, nükleer enerjinin %12 ve rüzgâr ve güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının payı %4 olan Almanya, enerji ihtiyacının büyük bölümünü ithalat yoluyla karşılamaktadır. Bu ithalatla çok önemli bir paya sahip olan petrol ve doğalgazın satın alındığı ülkelerle ilişkiler çok büyük önem kazanmaktadır.⁵ Bu ülkelerin başında 2006 rakamlarıyla, Almanya'nın toplam petrol ve doğalgaz ihtiyacının %33,2'sini karşılayan Rusya gelmektedir.⁶ Enerji konusunda Rusya'ya olan bu bağımlılık Berlin'i Moskova ile ilişkilerini şekillendirirken daha dikkatli davranmaya itmekte ve böyle bir bağımlılığa sahip olmayan İngiltere ve Fransa kadar bağımsız hareket etmesi önünde bir engel oluşturmaktadır (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 5 Ocak 2006). Özellikle 2005 yılından itibaren Rusya'nın, sahip olduğu enerji kaynaklarını bir baskı unsuru olarak kullanmaya başlaması Almanya'nın bu konudaki hassasiyetini artırmış ve AB içerisinde ortak enerji politikaları geliştirme konusunda Fransa ve İngiltere gibi ortaklarına yönelik taleplerini yoğunlaştırmasına yol açmıştır (Umbach, 2007: 354). AB'nin enerji konusunda ortak hareket etmesini sağlamak isteyen Almanya, bu sayede Rusya'dan bu konuda gelebilecek yeni baskıları daha kolay karşılamayı ve karşı baskı mekanizmaları geliştirmek suretiyle Moskova'yı bu tür politikalardan vazgeçirmeyi hedeflemektedir. Enerji konusunda Rusya'ya olan bu bağımlılığı azaltma konusunda pek fazla alternatif olmadığı düşünülürse bu politika şu an için en gerçekçi yol gibi görünmektedir (Alman Dışişleri Bakanlığı Web Sayfası, <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Infoservice/Presse/Interviews/2007/070115-Spiegel-Energie.html>, 2011). Enerji kaynakları açısından Almanya'nın Rusya'ya bu derecede bağımlı olması iki ülke arasındaki dış ticarete de yansımaktadır. Almanya'nın dış ticaret açığına sahip olduğu çok az ülkeden biri olan Rusya'nın Almanya'ya ihracatı 2010 yılında 31.780 Milyon Euro, Almanya'nın Rusya'ya ihra-

ya da kendisi güçlü olduğu dönemde saldırgan politika izleyen Almanya'nın rasyonel bir dış politika izleyip izleyemeyeceği bu çerçevede dile getirilen önemli sorulardan biridir. "Yanılırların sürekliliği"nin (Kontinuität des Irrtums) sona erip ermediğini daha 1945 sonrası için soranlardan biri de Besson'dur. (Besson, 1970: 44).

3 2010 rakamlarıyla Almanya'nın toplam ihracatı 959,4 Milyar Euro, ithalatı ise 806,1 Milyar Euro düzeyindeydi. Statistisches Bundesamt: www.destatis.de

4 Bu Almanya'nın "sivil güç" konseptiyle de uyumlu ve onu kolaylaştıran bir politika anlayışıdır.

5 2009 yılında Almanya 54,9 Milyar Euro tutarında petrol ve doğalgaz ithalatı gerçekleştirmiştir. www.destatis.de

6 2004 yılında bu oran daha da yüksekti. Bu yıl içerisinde Almanya'nın petrol ithalatında Rusya'nın payı %40,7, doğalgaz ithalatındaki payı ise %36,8 idi. www.destatis.de

catı ise 26.361 Milyon Euro olarak gerçekleşmiştir (Alman İstatistik Kurumu Web Sayfası, www.destatis.de, 2011).

Enerji konusundaki dışarıya bağımlılığın Alman dış politikası üzerine etkisinin tipik örneklerinden biri de Libya ile ilişkilerde kendisini göstermekteydi. Son dönemde yaşanan olaylar üzerine Batılı ülkelerin Libya'daki otoriter Gaddafi yönetimiyle kurmuş oldukları ilişkilerin daha fazla eleştiriye konu olduğu görülmektedir. Almanya da, enerji ihtiyacını giderme konusunda önemli bir yere sahip ülkelerden biri olan⁷ bu ülkeyle ilişkilerinde, Alman dış politikasının şekillenmesinde önemli bir yere sahip olduğu iddia edilen insan hakları ve demokrasinin teşvikinden uzak bir tutum içerisinde bulunmuştur. Ekonomik çıkarlarına odaklanan ve ülkesindeki ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilmesi için gerekli olan petrolün sorunsuz bir şekilde temin edilmesi için Libya'daki insan hakları ve demokrasi konusunda yaşanan olumsuzlukları görmezden gelen bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Aynı tutumun benzer şekilde otokratik yönetimlere sahip olan ve Almanya ekonomisi açısından önemli konumda bulunan başka ülkeler karşısında da genel olarak izlendiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Dış politikada insan hakları ve demokrasiyi teşvik ilkesiyle ekonomik çıkarlar arasındaki rekabet ve çelişkinin yaşandığı ve yine ekonominin ağır bastığı bir başka alan da Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerdir. 2011 yılı itibarıyla dünyada dış ticaret fazlası en çok olan ülke unvanına sahip olmasına rağmen, Çin ile ticaretinde önemli bir açığa sahip olan Almanya,⁸ bu ülkenin 1,35 milyarlık nüfusuyla sunduğu Pazar imkânını kaybetmek için hem bu dış ticaret açığına katlanmakta hem de insan hakları ve demokrasi konusunda ciddi eksikliklere sahip olan Pekin yönetimi ile geliştirilen ekonomik ilişkiler yüzünden iç kamuoyundan gelen eleştirilere maruz kalmaktadır. Özellikle, insan haklarının dış politikada temel referans noktası olarak alınması konusunda çok hassas bir parti olan Yeşiller'in iktidar ortağı olduğu ve bu

partinin lideri konumundaki Joschka Fischer'in de dışişleri bakanı olduğu SPD/Yeşiller⁹ iktidarı döneminde Almanya'nın Çin ile ilişkilerini daha da geliştirmesi, Yeşiller açısından bir tezat teşkil etse de, dönemin başbakanı Schröder'le iyi ilişkilere sahip olan işveren lobisinin ağırlığını ve ekonominin dış politika üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir.

AB konusunda Almanya'nın izlediği politikalar ve AB üyesi Avrupa ülkeleriyle ilişkiler konusunda da Berlin'in ekonomik beklentilerinin büyük rol oynadığını ileri sürmek yanlış olmayacaktır (Stack, 2007: 92). 2009 rakamları açısından bakıldığında, Almanya'nın AB ülkelerine yaptığı ihracatın toplam ihracatı içerisinde yaklaşık %65 civarında bir paya sahip olması dış ticarete olan bağımlılığında AB ülkelerinin önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum üzerinden iki önemli tespitte bulunulabilir. Birinci olarak, Almanya'nın ihracatında siyasi ve ekonomik krizlerin yaşanma olasılığı düşük olan ve aynı Birlik içerisinde bulundukları, Berlin ile ciddi sorunlar yaşama ihtimalleri düşük olan bu ülkelerin çok önemli bir ağırlığa sahip olmaları Alman ekonomisi açısından dış ticarete bağımlılığın getirdiği riskleri azaltan olumlu bir faktördür. İkinci olarak, AB ülkelerinin dış ticaretinde sahip oldukları bu ağırlıkla kendisinin dünyanın daha sorunlu diğer bölgelerine olan bağımlılığını azalttıklarının bilincinde olan Almanya'nın, önceleri bu şartları oluşturabilmek ve sonrasında koruyabilmek yönünde politikalar izlediğini vurgulamak gerekir. Bu çerçevede bir yandan AB'nin üye sayısının artırılması yönünde güçlü bir destek veren Almanya aynı zamanda da, üye sayısı sürekli artan Birlik içerisindeki entegrasyon düzeyinin artırılmasını teşvik etmiştir.¹⁰

Berlin'in AB'nin geliştirilmesi yönündeki politikasının ekonomiyle ilgili bir başka gerekçesi, Almanya'nın AB ülkeleriyle dış ticaretinde önem-

7 2010 yılında Libya'ya ihracat 996 Milyon Euro, bu ülkeden ithalat ise 3.103 Milyon Euro olmuştur. www.destatis.de

8 2010 rakamlarıyla Çin'e yapılan ihracat 76.528 Milyon Euro, bu ülkeden yapılan ithalat ise 53.636 Milyon Euro düzeyindeydi. www.destatis.de

9 SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi- Sozialdemokratische Partei Deutschlands) ve Yeşiller (Bündnis 90/Die Grünen)

10 2004'teki genişlemeyle AB'ye katılan ülkeler arasında yer alan Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin Almanya'nın 2010 yılı ihracatındaki paylarının %6,7'ye yükselerek 65 Milyar Euro'ya ulaşması Berlin'in bu politikasının başarılı sonuçlarını göstermektedir.

li bir dış ticaret fazlası vermesidir. 2009 rakamlarıyla Almanya'nın AB ülkelerine yönelik ihracatı 680 Milyar Euro civarındayken, bu ülkelerden ithalatı sadece 556 Milyar Euro kadardı (Alman İstatistik Kurumu Web Sayfası, www.destatis.de, 2011). Fransa ile dış ticaretinde 28,9, İngiltere ile 20,8 ve Avusturya ile 19,4 Milyar Euro dış ticaret fazlası veren Almanya 2010 yılında toplam ihracatının dörtte birinden fazlasını bu üç ülkeye yapmıştır. AB'nin geliştirilmesi konusunda mali açıdan en büyük yükü Almanya'nın çekmesi söz konusu olsa da, dış ticaret rakamları incelendiğinde Berlin'in ekonomik olarak AB projesine yaptığı yatırımdan çok daha fazlasını kazandığı ve bugüne kadar bu projeden en fazla kazanç elde eden ülkeler arasında bulunduğu görülmektedir.

Almanya'nın ABD ile ilişkilerinde de, 2010 rakamlarıyla bu ülkeyle olan dış ticaret hacminin 110,5 Milyar Euro'ya ulaştığı göz önünde bulundurulursa, ekonominin tahmin edilenin ötesinde bir paya sahip olduğu söylenebilir. Fransa'nın ardından Almanya'nın en fazla ihracat gerçekleştirdiği ikinci ülke olan ABD'nin toplam Alman ihracatı içerisindeki payı %6,7'lik bir oranla oldukça yüksek düzeydedir. ABD ayrıca 2010'da 20,5 Milyar Euro ile Almanya'nın dış ticaretinde en çok fazla verdiği üçüncü ülke konumundaydı.¹¹ Dış ticaretteki Almanya lehine bu rakamlar ve ABD'de giderek artan Alman yatırımları Atlantik'in öte yakasındaki büyük ortağa yönelik politikaların belirlenmesinde ekonomik ilişkilerin oldukça önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Alman dış politikasında ekonomik faktörlerin etkisi konusunda değinilmesi gereken bir başka konuda, Almanya'nın güçlü bir ekonomiye ve geniş finansal imkânlarla sahip olmasının onun dış politikadaki hedeflerine ulaşmak konusunda başvurduğu araçlar açısından belirleyici olduğudur. 1990'lı yıllara kadar dış politikada askeri güç kullanmaya mesafeli duran, 1991'de BM Güvenlik Konseyi kararıyla Irak'a karşı gerçekleştirilen ve ABD'nin neredeyse bütün müttefiklerinin ve dünyanın birçok başka ülkesinin askeri güçleriyle katıldığı savaşta bile askeri destek vermekten kaçınan Almanya'nın temel dış politika aracı olarak finansal gücünü kullanması söz konusuydu. "Çek Defteri Diplomasisi" (Scheckbuchdiplomatie) kavra-

mıyla birlikte anılmaya başlayan Alman dış politikasındaki finansal araçların ağırlığı, 1990'lı yılların ortalarından itibaren artık askeri araçların da giderek artan bir şekilde kullanılmaya başlanmasına rağmen, halen daha devam etmektedir (Rudzio, 1996: 22). Bu durum, Almanya'nın askeri olarak gerek ABD'nin ve gerekse Avrupa'daki müttefikleri İngiltere ve Fransa gibi devletlerin daha gerisinde güç ve imkânlarla sahip olmasının getirdiği doğal bir sonuçtur.¹² Bu nedenle Almanya bu ülkelerin aksine dış politikasında amaçladığı sonuçlara ulaşmak için ekonomik araçlara ağırlık vermektedir.

Güvenlik

Almanya gibi, sürekli olarak aynı coğrafyayı paylaştığı büyük güçlerle rekabet halinde bulunmuş ve 20. Yüzyılın ikinci yarısının büyük bir bölümünü bölünmüş bir şekilde geçirmek zorunda kalmış bir ülke için güvenlik ihtiyacının karşılanmasının dış politikanın önemli hedefleri arasında bulunduğu belirtmek gerekir. Hatta özellikle Soğuk Savaş döneminde güvenliğin Alman dış politikası açısından temel belirleyici faktör olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Dünyadaki iki kutuplu bölünmenin en çok hissedildiği bölgelerin başında gelen Avrupa'daki ideolojik/siyasi sınırın tam ortadan kestiği Almanya bu özelliğiyle 1980'lerin sonuna kadar yaşanan sinir savaşının en önemli cephe ülkelerinden birisiydi. Topraklarının dörtte birlik bir kısmını İkinci Dünya Savaşı'nda kaybeden ülke, geriye kalan topraklarının yaklaşık üçte birini de savaş sonrasında Sovyetler Birliği'nin kontrolüne terk etmek zorunda kalmıştı.¹³ Ayrıca bütün bunların ardından kalan topraklarda kurulan ve serbest piyasa ekonomisi ve çoğulcu demokratik

12 Almanya'nın askeri harcamalarının GSYH'sına oranı bu ülkelerin oldukça gerisindedir. 2007 yılı rakamlarına göre Almanya'nın askeri harcamalarının GSYH'sına oranı %1,2 iken, bu oran Fransa için 2,3, İngiltere için 2,3 ve ABD için ise 3,9 idi. Buna göre Almanya 2007 yılında askeri giderleri için 42 Milyar Dolar harcarken, Fransa 60, İngiltere 63 ve ABD 552 Milyar Dolar harcamıştır. (Military Balance, 2009: 447)

13 Batılı ülkelerin işgal bölgelerinin birleştirilmesiyle kurulan Batı Almanya da uzun bir süre ABD ve diğer Batılı müttefiklerinin siyasi ve askeri etkisi altında kalmıştı, ancak onun bu devletlerle olan ilişkisi Doğu Almanya'nın Sovyetler Birliği ile olan bağımlılık ilişkisinden çok farklıydı ve Batı Almanya'nın kısa bir sürede ekonomik bağımsızlığını elde etmesi söz konusuydu.

11 2010'da Almanya'nın ABD'ye ihracatı 65,5 Milyar Euro, bu ülkeden ithalatı ise 45 Milyar Euro idi.

sisteme sahip olan Batı Almanya devleti de kendisini Sovyetler Birliği'nin yayılcı politikalarının tehdidi altında hissediyordu.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu şartları Almanya¹⁴ açısından güvenliği dış politikasının öncelik sıralamasında birinci sıraya yerleştirmişti. Güvenlik politikasının temelini ise, o dönemde kurulan NATO, BAB (Batı Avrupa Birliği) ve Varşova Paketi gibi askeri örgütlerin kuruluş amaçlarında belirtildiği gibi, dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı ülkenin savunulması ve toprak bütünlüğünün korunması oluştuyordu. Bu açıdan bakıldığında, Almanya'nın toprak bütünlüğüne yönelik en büyük tehdidin Sovyetler Birliği'nden geldiği düşünüldüğü için, ABD önderliğindeki Batı Bloku'nun bu ülkeye karşı politikalarına destek verilmiştir (Kaim, 2007: 87-88). Bu çerçevede Batı'nın iki tür politikasına da katkıda bulunulmuştur. Bunlardan birincisi, Doğu Bloku'na karşı yoğun bir şekilde uygulanan caydırma politikasına, ülke topraklarına müttefiklerin nükleer ve konvansiyonel güçlerinin yoğun bir şekilde konuşlandırılmasına izin vermek ve kendi silahlanmasını da artırmak suretiyle destek vermek şeklinde ortaya çıkmıştır. İkinci olarak, özellikle Willy Brandt'ın başkanlığı döneminde, başta Sovyetler Birliği olmak üzere, Doğu Almanya, Polonya ve Çekoslovakya ile imzalanan barış anlaşmalarıyla iki blok arasında yumuşamaya katkıda bulunmak suretiyle hem Doğu Bloku'ndan gelecek tehditler hem de ABD ve diğer müttefiklere olan bağımlılık azaltılmaya çalışılmıştır. Ancak Soğuk Savaş dönemine yumuşama yönünde atılan adımlardan çok silahlanma ve dehşet dengesinin damgasını vurduğu göz önünde bulundurulursa, kendisi nükleer silahlara ve güçlü bir konvansiyonel orduya sahip olmayan Almanya'nın başta ABD olmak üzere Batılı müttefiklerine olan bağımlılığının genel olarak yüksek düzeyde olduğunu belirtmek gerekir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyetler Birliği ve onun etkisi altındaki Doğu Avrupa ülkelerinden kaynaklanan tehdidin ortadan kalkmasının Almanya'nın güvenlik algılamalarında ve dolayısıyla güvenliğin Alman dış politikası üzerindeki belirleyici etkisi konusunda önemli değişiklikler meydana getirdiği bir gerçektir. Bu anlamda yaşanan en önemli değişiklik Batı Almanya

için en büyük tehdit unsurlarından biri olan Doğu Almanya'nın Batı'ya katılmasıyla birlikte bu tehdidin tamamen ortadan kalkması olmuştur. Bu gelişme Almanya'nın güvenliğini iki açıdan artırmıştır. Bir yandan Doğu Almanya gibi büyük bir tehdit unsuru ortadan kalkarken, bir yandan da iki Almanya'nın birleşmesi sonucu Almanya'nın gücü artmış ve dolayısıyla güvenlik riskleri azalmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin Almanya'nın güvenlik algılamaları açısından ikinci pozitif etkisi Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dönüşümlerle kendini göstermiştir. "Doğu Avrupa Devrimleri" diye adlandırılan gelişmelerle bu ülkelerin birer birer Sovyetler Birliği'nin etkisinden kurtulup Batı yanlısı yönetimlere kavuşmaları ve ilerleyen süreçte AB'ye katılmaları Almanya'nın güvenliğinin artması sonucunu doğurmuştur (Kaim, 2007: 90).

Soğuk Savaş'ın bittiği dönemde Almanya'nın güvenliği açısından en olumlu sonuç doğuran gelişme hiç kuşkusuz, ABD'nin ardından dünyanın en büyük askeri gücü konumundaki Sovyetler Birliği'nin dağılması ve onun ardılı olan 15 devletin, aralarından üçünün (Estonya, Letonya ve Litvanya) daha sonradan AB'ye katılımlarıyla sonuçlanacak şekilde, Batı ile iyi ilişkiler dönemine girmeleri olmuştur. Sovyetler Birliği'nin en önemli ardıl devleti olan Rusya'nın Boris Yeltsin döneminde, biraz da içine düştüğü ekonomik zorlukları aşmak için Batılı devletlerle işbirliğini esas alan ilişkiler geliştirmeye yönelik politikalar izlemesi ve hatta bu işbirliğinin boyutlarını, "Barış İçin Ortaklık" programı çerçevesinde NATO'ya kadar taşıması Almanya'nın güvenlik algılamalarında çok önemli değişikliklere yol açmıştır. Bunun daha 1990'ların başında yeni Alman dış politikasına da yansımaları hissedilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede, doğudan gelebilecek tehditler karşısında eskisi kadar Washington'un desteğine ihtiyaç duymadığını düşünen Almanya'nın, ABD'nin Avrupa'daki rolü ve NATO'nun geleceği gibi konularda, Fransa'nın geleneksel Washington karşıtı politikasına doğru kaymaya başladığı görülmüştür. Bunun en önemli göstergesi, AB içerisinde, Avrupa'ya özgü bir güvenlik mimarisinin şekillendirilmesi yolunda önemli bir adım olarak "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası" (ODGP) ayağının oluşturulmasıydı. Yugoslavya iç savaşı ve Avrupalıların, bu savaşın durdurulması konusunda Washington'un isteksiz tavrı neticesinde kendi imkânlarının ne kadar yetersiz olduğunu fark et-

14 İki Alman devletinin var olduğu Soğuk Savaş dönemi için Almanya kelimesi ile Batı Almanya kastedilmiştir.

meleri de ODP'nin oluşturulmasında etkin olmuştur.

Ancak Almanya'nın, 2003 Irak Savaşı'nın yaşadığı dönem haricinde, Atlantik'in öte yakasında ki büyük müttefike hiçbir zaman Fransa kadar mesafeli yaklaşmadığını da belirtmek gerekir. Bunun nedeni de yine güvenlik kaygılarıyla açıklanabilir. Soğuk Savaş sonrasında Almanya'nın güvenlik algılamalarında yaşanan yukarıda değinilen değişikliklere rağmen, Fransa gibi nükleer bir güç olmamasından ve askeri harcamaları Paris'in oldukça gerisinde kalmasından dolayı ABD'nin nükleer koruyuculuğunu tamamen devre dışı bırakacak girişimlerden uzak durulmaya özen gösterilmiştir. Rusya'da Batı yanlısı Yeltsin yönetiminin, özellikle ekonomik alanda yaşanan istikrarsızlık nedeniyle eski Sovyet yanlıları ya da milliyetçi kesimler tarafından devrilmesi ihtimali sonrasında bu ülkenin Sovyetler Birliği benzeri bir tehdit oluşturabilecek olması ABD'nin askeri desteğini yeniden gerekli kılabildi.¹⁵ Güvenlik alanında Avrupa'da oluşan bu yeni yapı Almanya'nın, bir yandan azalan güvenlik tehdidini bir fırsat olarak değerlendirmek suretiyle Avrupa'nın ABD'ye olan bağımlılığını azaltacak adımlara destek vermeye, öte yandan ise, özellikle Rusya'dan kaynaklanabilecek yeni tehditleri de göz önünde bulundurmak suretiyle Washington ile ilişkileri büyük gerginliklerden korumaya yönelik bir dış politika izlemesi sonucunu doğurmuştur. Schröder hükümetinin aksine ABD ile ilişkilere çok daha fazla önem veren Merkel hükümetinin 2005 Sonbaharından beri iktidarda olması ve Putin yönetiminde dünyanın en büyük enerji ihracatçısı konumuna yükselecek ekonomik sorunlarını çözen Rusya'nın askeri alanda ABD ve NATO karşısı açıklamalarını artırması, Almanya'nın ABD ile ilişkilerini daha da sıklaştırması sonucunu doğurmuştur.

Almanya'nın, ABD dâhil bütün müttefikleriyle askeri işbirliğini devam ettirmeye önem vermesinin tek gerekçesinin Rusya olduğunu ileri sürmek doğal olarak yanlış olur. Soğuk Savaş sonrasında sürekli olarak dile getirilmeye başlanan uluslararası terörizm ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi güvenlik sorunları da Almanya'nın müttefikleriyle ve bu tehditlerin kaynaklandığı ülke-

lerle ilişkilerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Batı dünyasının komünizmin ardından en büyük tehlike olarak algıladığı bu tehditlere karşı, NATO çerçevesinde "out of area" ve önce BAB sonra AB çerçevesinde "Petersberg görevleri" olarak adlandırılan ve söz konusu örgütlere klasik savunmanın ötesinde görevler yükleyen yeni stratejilerin geliştirilmesine destek veren Almanya, giderek artan bir şekilde dış politikasını bu stratejilere uygun olarak şekillendirmeye başlamıştır (Krippendorff, 2000: 165). Clement de, ordunun giderek artan bir şekilde Alman dış politikasının en önemli araçlarından biri haline geldiğini vurgulamaktadır. (Clement, 2004: 42). Bunun en önemli göstergesi, 1990'lı yıllarda Alman ordusunun önceleri tabu sayılan yurtdışı operasyonlara başlaması ve bu operasyonların sayısının hızla artmasıdır (Rudzio, 1996: 23). 2003 Irak Savaşı öncesinde Almanya 8.500 civarında askerle yurtdışı BM operasyonlarına ABD'den sonra en fazla katkı sağlayan ikinci ülke konumundaydı (Schöllgen, 2005: 4). Kosova'dan Afganistan'a, Somali açıklarından Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ne kadar dünyanın birçok bölgesine krizlerin önlenmesi, barışın sağlanması ve istikrarın korunması kapsamında asker gönderen Almanya, bu şekilde hem güvenilir bir müttefik olduğunu ispat etmiş oluyordu hem de bir "ticaret devleti" (Staack, 2007: 88) olarak çok önem verdiği dünya istikrarının korunmasına katkıda bulunuyordu. Çünkü ticaret yollarının güvenliği, Alman ekonomisinin ihtiyaç duyduğu hammaddeleri sağlayan bölgelerin ve ihracatın yapıldığı ülkelerin istikrarı Almanya'nın ekonomik gücünün devamı açısından çok önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç

Almanya, dış politikasını şekillendirirken ekonomik kalkınmasını temel hedef olarak gören, yani "dış politikasını ekonomik kalkınmasının" hizmetine sunan devletlerin başında gelmektedir. Ekonomik çıkarlarını en önemli belirleyici olarak görmesi bu ülkenin dış politikasının istikrar odaklı olması sonucunu doğurmaktadır. Çünkü Almanya'nın ekonomisinde dış ticaret büyük bir yer tutmaktadır ve dış ticaretin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi dünyada istikrarın mümkün olduğunca fazla ve çatışmaların az olmasına bağlıdır. ABD ve Rusya gibi küresel güçlerle karşılaştırıldığında daha az agresif, sorunların barışçı yollarla ve diplomasi kanalıyla çözülmesine daha fazla odaklanan bir

¹⁵ Rusya'nın Almanya'nın güvenliği açısından çok önemli bir yere sahip olduğu, her zaman bir tehdit potansiyeli oluşturabileceği genel kabul gören bir görüştür. (Czempiel, 2000: 16-17).

dış politika izleyen Almanya bir “ticaret devleti” olarak, dış politikasını ekonomik ihtiyaçları doğrultusunda belirlemeyi ilke edinen bir devlettir.

Bir ticaret devleti olarak öne çıkması Almanya’nın güvenlik ihtiyacını giderme konusunda kendi imkanlarıyla hareket etmesine engel olmuş ve güvenliğini sağlayabilmek için sürekli olarak ittifaklar içerisinde yer alma arayışını beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendisini Batı ittifakının askeri ve ekonomik örgütleri içerisinde konumlandıran Almanya, güvenlik konularında özellikle ABD ile birlikte hareket etmek suretiyle bu “süper gücün” nükleer koruyuculuğundan yararlanmak istemiştir. Topraklarının bir parçasını kaybettiği Sovyetler Birliği’ni kendi varlığı ve güvenliği açısından çok yakın bir tehdit olarak algılaması ve bu tehdide karşı yalnızca ABD yardımıyla karşı durabileceğini düşünmesi Almanya’nın dış politikasının temel yönünü belirlemiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Alman dış politikasını ekonomi ve güvenlik ihtiyaçları kadar etkileyen bir başka unsur, Hitler yönetiminde savaş öncesinde ve sırasında gerek Almanya içerisindeki ve gerekse başta Doğu Avrupa olmak üzere Avrupa’nın birçok bölgesindeki halklara karşı işlenen suçlar olmuştur. Nasyonal Sosyalist yönetim tarafından soykırıma tabi tutulan Yahudiler tarafından kurulan İsrail devletine ve savaş sırasında milyonlarca insanını kaybetmiş olan Doğu Avrupa ülkelerine karşı kendisini zorunlu hissettiği “savaşın ve soykırımın yaralarını tamir” politikası Almanya’nın dış politikasının temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Özellikle İsrail’in politikalarına verilen destek Berlin’in bütün Ortadoğu politikasını ipotek altında tutmaktadır.

Kaynakça

“Interview mit Bundesaußenminister Steinmeier zu Energiefragen in Der Spiegel”, <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Infoservice/Presse/Interviews/2007/070115-Spiegel-Energie.html>

“Russisches Gas, deutscher Mix”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)*, 5 Ocak 2006.

Alman Federal İstatistik Bürosu web sayfası: www.destatis.de. 27.02.2011.

BESSON, Waldemar; (1970), *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik*, R. Piper&Co. Verlag, München.

CLEMENT, Rolf; (2004), “Die neue Bundeswehr als Instrument

deutscher Aussenpolitik”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B 11/2004, s. 40-46.

CZEMPIEL, Ernst-Otto; (2000), “Determinanten zukünftiger deutscher Außenpolitik”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B24/2000, s. 13-18.

DRESSLER, Rudolf; (2005), “Gesicherte Existenz Israels – Teil der deutschen Staatsräson”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 15/2005, s. 3-8.

FALKE, Andreas; (2007), “Einflussverlust: Der Exportweltmeister im Welthandelssystem des 21. Jahrhunderts”, Thomas JAEGER u.a. (Hrsg.), *Deutsche Aussenpolitik*, VS Verlag, Wiesbaden, ss. 283-307.

FRIEDMANN, Jan; “Deutsch-iranischer Handel. Gute Geschäfte mit den Mullahs”, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,454053,00.html>. 08.02.2011.

HACKE Christian; (2006), “Deutsche Außenpolitik unter Bundeskanzlerin Angela Merkel”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 43/2006, s. 30-37.

HACKE, Christian; (2005), “Die Aussenpolitik der Regierung Schröder/Fischer”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 32-33/2005, s. 9-15.

HELLMANN, Gunther; (2000) “Europäisches Deutschland oder deutsches Europa?”, Jürgen WEBER (Hrsg.), *Illusionen, Realität, Erfolg: Zwischenbilanz zur deutschen Einheit*, Olzog Verlag, München 2006, S. 237-302.

International Institute for Strategic Studies (2009), *The Military Balance 2009*, Routledge, London.

KAIM, Markus; (2007), “Die deutsche NATO-Politik”, Thomas JAEGER u.a. (Hrsg.), *Deutsche Aussenpolitik*, VS Verlag, Wiesbaden, ss. 87-105.

KRIPPENDORFF, Ekkehart; (2000), *Kritik der Aussenpolitik*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main.

RISSE, Thomas; (2004), “Kontinuität durch Wandel: Eine ‘neue’ deutsche Aussenpolitik?”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B11/2004, s. 24-31.

RUDZIO, Wolfgang; (1996), *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*, Leske+Budrich, Opladen.

SCHÖLLGEN, Gregor; (2005), “Deutsche Aussenpolitik in der Ära Schröder”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 32-33/2005, s. 3-8.

SCHWELLING, Birgit; (2007), “Die Aussenpolitik der Bundesrepublik und die deutsche Vergangenheit”, Siegmund SCHMIDT u.a. (Hrsg.), *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*, VS Verlag, Wiesbaden, ss. 101-111.

STAACK, Michael; (2007), “Deutschland als Wirtschaftsmacht”, Siegmund SCHMIDT u.a. (Hrsg.), *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*, VS Verlag, Wiesbaden, ss. 85-97.

UMBACH, Frank; (2007), “Deutsche Aussenpolitik und Energiesicherheit”, Thomas JAEGER u.a. (Hrsg.), *Deutsche Aussenpolitik*, VS Verlag, Wiesbaden, ss. 354-373.

WEINGART, Markus A.; (2005), “Deutsche Israelpolitik: Etappen und Kontinuitäten”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*,

15/2005, s. 22-31.

WOYKE, Wichard; "Aussenpolitik", Uwe ANDERSEN und Wichard WOYKE (Hrsg.), *Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland*, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn 2000, s. 25-30.